

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

ÜÇÜNCÜ İNİKAT

14 - V - 1931 PERŞEMBE

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1 — Sabık zabıt hulâsası	34	2 — Beynelmilel parlâmentolar ticaret konfe-	
2 — Havale edilen evrak	34	ransına iştirâk edecek âzayi kiram hakkında Bû-	
3 — Tahlifler	34	yük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	43
1 — Âzayi Kiramdan bazı zevatın tahlifleri	34	3 — İstanbul Mebusluğuna intihap olunan	
4 — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyeye ma-		Salâh Cimcoz Beyin Bolu Mebusluğundan isti-	
ruzatı	35	fası	44
1 — Reiscümhur Hazretleri tarafından Ma-		4 — Manisa Mebusu Halil Nifli Beyin isti-	
kamı Riyasete gönderilen telgraf	35	fası	44

1 — SABIK ZABIT HULÂSASI

Birinci celse

Kâzım Paşanın Riyasetlerle aktedilerek âzayı kiramdan tahlif yapılmamış zevatın tahlifleri icra edildikten sonra intihap mazbatalarından muallel olanlar kura ile seçilen 30 kişilik bir encüme tevdi olundu. Müteakiben yeni kabinenin, Başvekil tarafından okunan programı istima ve kabineye müttefikan beyanı itimat edildi ve teneffüs için celse tatil olundu.

İkinci celse

Hasan Bey tarafından açılarak encümenler intihabı

icra ve reylerin tasnifine kadar celse tatil edildi.

Üçüncü celse

Hasan Beyin Riyasetinde açılarak encümenler intihabatının neticesi teblig ve perşembe günü toplanılmak üzere celse tatil olundu.

Reis	Kâtip	Kâtip
	Yozgat	Denizli
A. Kâzım	Arni	Haydar Rüştü

2 — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyhahalar

1 — Şurayi Devlet kanununa bazı maddeler tezyili hakkında kanun lâyihası (Dahiliye, Adliye ve Bütçe Encümenlerine).

2 — Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü 1930 senesi bütçesinde 2700 liralık münakale yapılması hakkında kanun lâyihası (Bütçe Encümenine)

3 — Hariciye Vekâleti 1930 senesi bütçesinde 27 100 liralık münakale yapılması hakkında kanun lâyihası (Bütçe Encümenine)

4 — Millî müdafaa Vekâleti 1930 senesi hava bütçesinde 15 000 liralık münakale yapılması hakkında kanun lâyihası (Bütçe Encümenine)

5 — Millî Müdafaa Vekâleti 1930 senesi kara bütçesinde 312 000 liralık münakale yapılması hakkında kanun lâyihası (Bütçe Encümenine)

6 — Posta, Telgraf ve Telefon Umum Müdürlüğü 1930 senesi bütçesinde 1 000 liralık münakale yapılması hakkında kanun lâyihası (Bütçe Encümenine).

7 — Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti 1930 senesi bütçesinde 2 000 liralık münakale yapılması hak-

kında kanun lâyihası (Bütçe Encümenine)

Teklifler

8 — İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1930 senesi bütçesinin bazı fasıl ve maddeleri arasında münakale yapılması hakkında kanun teklifi (Bütçe Encümenine).

9 — İdare Heyetinin, Riyaseticümhur 1930 senesi bütçesine munzam tahsisat verilmesine dair kanun teklifi (Bütçe Encümenine)

10 — Yozgat Mebusu Süleyman Strrı Beyin, tiftik keçilerinden alınan verginin tadiline dair kanun teklifi (İktisat, Maliye ve Bütçe Encümenlerine).

Tezkereler

11 — Sivasın Üryani müslim mahallesinden Kerimoğlu Veysel'in ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekil tezkeresi (Adliye Encümenine)

Mazbatalar

12 — Devlet Demiryolları ve Limanları Umumî İdaresinin teşkilât ve vazaifine dair kanunun 37 inci maddesine bir fıkra ilâvesi hakkında 1/1 numaralı kanun lâyihası ve Nafia Encümeni mazbatası (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,15

Reis — Kâzım Paşa

Kâtipler : Ziya Gevher B. (ÇANAkkALE), Haydar Rüştü B. (DENİZLİ)

Reis — Celse açılmıştır.

3 — TAHLİFLER

1 — Azayı kiramdan bazı zevatın tahlifleri.

Reis — Henüz tahlifi icra edilmemiş Mebus arkadaşlar varsa buyursunlar.

(İzmir Mebusu Hüsnü, Bolu Mebusu Falih Rıfki ve Kastamonu Mebusu Dr. Suat Beylerin tahlifleri icra kılınmıştır.)

Reis — Başka yoktur.

4 — RİYASET DIVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MARUZATI

1 — *Reisicumhur Hazretleri tarafından Makamı Riyasete gönderilen telgraf.*

«Protestons energiquement contre éleçtions législatives anticonstitutionnelles, elections présidence illegale.

Assosiation réfugiés politiques tures.»
(*Tercemesi de okunsun sesleri*)

Mustafa Kemal Paşa, Çankaya, Ankara kanunu esasiye mugayir olan teşriî intihabat ile gayri kanunî Riyaset intihabın şiddetle protesto ederiz.

Türkiye siyasî mültecileri
cemiyeti

Kılıç Ali B. (Gazi Antep) — Vatan hainlerinin telgraflarını burada okumak doğru mudur?

Süleyman Sırrı B. (Yozgat) — Kanunu esasiden bahsediyorlar. Biz kanunu esasiyi kendilerine verdik, Bizde teşkilâtı esasiye vardır.

Reis — Söz istiyenlere söz veririm.

Kılıç Ali B. (Gazi Antep) — Paşa Hazretleri, bu telgraf üzerine söz söylemek, onlara kıymet vermek demektir.

Reis — Kıymet vermek maksadile değildir. Gelmiş bir telgraf vardır...

Nazifi Şerif B. (Bursa) — İlk defa olarak yüksek huzurunuzda söz söylemek şerefini kazanmaktan ne kadar müftechir ve ne kadar bahtiyarına, maruzatının mevzuunu teşkil eden bu büyük küstahlığın faili olan hainlerin, vatana yaptıkları bin türlü cinayetin cezası olarak, aziz yurdumuzdan koğulmuş bulunanlara kahrolsun diye bağırarak fırsatını elde ettiğim için o kadar zevk duyuyorum, o kadar memnunum. (*Kahrolsunlar sesleri*).

Reis Paşa Hazretlerinin şimdi bahis buyurdıkları mesele ve mevzuu, şüphesiz Heyeti Celileniz, en ince noktalarile teferrüatına kadar ihata ve takdir buyurdunuz. Arzedeceğim gibi fezahat, şenaat ve melânet namına her kötülüğü yapmış ve yapmak istidadını nefislerinde cemetmiş olan serseriler, vatansızlar kaçmış oldukları, sığındıkları eenebî yurtlarında meşum baykuş sesleriyle bizim mukaddesatımıza dil uzatıyorlar. Arkadaşlar; bu herifler ne hakla Türklükten bahsedebilirler? (*Allah belâlarını versin sesleri*). Büyük Millet Meclisinden ve onun büyük Reisinden ne hakla bahsedebilirler ve hesap istiyebilirler? (*Küstahlık, alçaklık, edepsizlik sesleri*), Küstahlığın da, edepsizliğin de bir haddi vardır. Fakat onlara bunu bildirmek hepimiz için bir borç ve vazifedir. Şüphesiz ki bu adamlarda zerre kadar insaf ve vatan hissi yoktur. Fakat arkadaşlar, asıl hayret edilecek, tüyler ürpertecek nokta, onların nasıl korkmadan buna cüret ettikleridir. Acaba nasıl, bütün hayatlarını ve kudretlerini bu aziz millete ve bu yüksek mem-

lekete kötülük etmek için sarf eden bu adamlar bu gün de melanetlerinde ve alçaklıklarında devam ve ısrar cesaretini gösterebiliyorlar ve nasıl oluyor da yüce reise ve ulu millete ve onun öz mümessili bulunan Büyük Meclise akıl öğretiyorlar, ders veriyorlar ve intihabın kanunsuz olduğunu söyleyebiliyorlar? yeni Meclisin inikadını kanuna, hem de hangi kanuna, kanunu esasiye mugayirdir, diyorlar?. Dünyada bu kadar küstahlığı hiç bir tarih kaydetmemiştir, hiç bir lisan bunu ifade edecek bir kelime bulamaz.

Muhterem efendiler, eger hadiseyi bu suretle vatandan koğulmuş, bin bir türlü şenaati yapmış, cani ruhlu, üç beş vatan haini serserilerin hezyanından ibaret addetmiş olsaydım, kıymetli dakikalarımızı işgale cüret etmezdim. Fakat bu suretle basit telâkki etmiyorum. Onun için müsaadenizle bir iki dakikanızı işgal edeceğim:

Hadiseleri tahlil etmezden evvel, bu hadiselerle amel olan şahısların psikolojik tahlilini yaparsak daha fazla ve kolaylıkla neticelere vasil oluruz. Bu gün arzettiğim gibi bin bir cürüm ve şenaatleri yapan bu melunlar kimlerdir? Bunları hepimiz çok iyi biliriz. Evvela Meşrutiyet devrinde 31 mart vak'asının faileri oldular, O zaman başımıza gelen felâketlere sebep bunlardır ve bir müddet sonra bunlar Hürriyet ve İtilâfci oldular, sonra asıl milletin son nefesini, son damla kanını düşmana satmak için uğraştılar. Mütareke senelerinde bin bir türlü fecayie sebep oldular. Onlar kaçtı ve arkasından peyrevleri onları takip ettiler.

Muhterem efendiler; bu adamlar bu gün o yadellerde ne yapıyorlar? bunların ruhunu hepimiz çok iyi biliyorsunuz. İlmî, içtimaî, maddî, manevî hiç bir kıymetleri olmadığı halde nasıl yaşıyorlar? kendi milletlerini, kendi vatanlarını, bir düşman devlete satmağa, pazarlığa çıkarıyorlar. Bu gün aziz türk topraklarını Ermenilere hediye etmek için uğraşıyorlar. Yarı kürt asilerile anlaşarak Türk topraklarını onlara peşkeş çekmek istiyorlar. Bunlar hayatlarını daima iğrenç bir şekilde geçiriyorlar. Herhangi bir devletten koparacak bir şey kalmayınca birbirlerinin paralarını çalmak ve birbirlerinin kemiğini yalamak için uğraşıyorlar, bu adamlar ne hakla Büyük Millet Meclisinin Reisine bu satırları yazabiliyorlar? kanundan, türklükten bahsediyorlar? Kafaları tutuşmuyor mu, elleri kırılmıyor mu?

Muhterem efendilerim; atalarımızın çok kıymetli bir sözüdür: Su uyur, düşman uyumaz, düşman hakikaten uyumuyor, uğraşiyor. Çalışıyor ve böyle her bir fırsattan istifade ederek için için kaynayan gayzını, kinini, millete karşı olan düşmanlığını meydana atmak için her çareye baş vuruyor.

Kılıç Ali B. (Gaziantep) — Onlara fırsat vermiyeceğiz.

Nazifi Şerif B. (Devamla) — Elbette. Halbuki muhterem efendiler, itiraf ederim ki biz bu vatan hainlerine karşı çok âlicenabana davrandık. Bu kök kubbe bir nefes almıya bile hakları olmıyan bu sefillerin hayatlarını kendilerine bağışlıyarak yüz ellilik listeye ithal etmekle iktifa ettik. Hata etmişiz, yılan her zaman yılanıdır, zehirini her zaman kusacaktır. O yılanın kafasını ezmek, koparmak lâzımdır (*Bravo sesleri*).

Rüştü B. (Bursa) — Hayırsız adaya sürseydik daha iyi ederdik.

Nazifi Şerif B. (devamla) — Muhtarem efendiler; şüphesiz ki büyük milletin ve onun reisinin yüksek, âli varlık ve kudreti böyle bin bir düşman intrikasını yerlere sermek ve onların cezasını vermek için her zaman hazırır. Biz pekalâ bu zehir kusan dilleri kesmeği ve kafalarını koparmağı çok iyi bilirdik.

Muhterem arkadaşlarım, bu (150) liklerden bu habislerin çirkinliklerinden bahsetmek suretile muhterem Heyetimizin buzurunu ihlâl ettiğim için çok müteessirim. Fakat arzettiğim gibi beyinsiz, idrâksiz, olan bu sefillere bir kere daha huzurunuzda lânet olsun diye bağırımdan kendimi alamıyorum. Lânet olsun. (*Lânet olsun sesleri*).

Vasfı Raşit B. (Şebın Karahisar) — Yüksek efendiler; okunan telgrafnamelerin tevlit eylediği heyecanım, hayır heyecan değil istihkar ve istihfafın sevkile bu kürsüye geliyor.

Bendeniz Büyük Meclisin pek yeni bir âzasıyım, an'ane ve usullerinizin pek fazla cahili ve yabancıyım. Meslekimin itiyadile buraya geliyorum. Meslekimee, her iddia ve her isnada karşı velev istihkarla velev istihfafıla sükût etmek bunların isnadını kabul etmek manasına geldiğinden bu isnadı ret ve eerhetmek için ısrarı bir mecburiyet duyuyorum. Yine mesleğimin verdiği itiyatla, husumetin bu derecesini göstermek istiyen bu hainlerin sıfatını tayin istiyorum ve sırf Ulu Gazimizin, rehberimizin buraya lütfen bu telgrafları göndermesine hürmeten burada söz söylemiyorum. Kulükali mucip olmasından dolayı bu münakaşa ve müzakere açılmıyor. Efendiler, türk hürriyetinin aziz koruyucuları gibi görünen bu adamlar, türk hürriyetini düşmanla beraber boğan ve türk milletini eli kolu bağlı mezbahaya sürükleyen en deni, en alçak vatansızlardır. Bu telgraflar türkü, düşürölmek istenilen esaretten istiklâle, hürriyete kavuşturmuş Yüksek Gaziye karşı, iddia ve dermıyan etmek eürerini hisseden en deni küstahlar tarafından geliyor.

Mahmut Celâl B. (İzmir) — Sevr muahedesi ni kabul eden alçaklar.

Vasfı Raşit B. (Devamla) — Esaret müesseselerini, padişahlığı, Büyük Millet Meclisinin hürriyet müesseselerine karşı galebe ettirmeğe çalışmış alçaklar. Bu; türkü vatana lâyıık kılmış ve türk vatanına liyakat kazanmış, türk hürriyetinin banisine karşı dermıyan ediliyor. Müsaade eder-

seniz - dediğim gibi meslekimin bütün zarflarını taşıyorum - esas hakkında cevap vermek için lütfen telgrafnameyi rica edeceğim. (*Değmez, değmez sesleri*).

Arzettiğim gibi bunların münakaşası sırf Reisiçümhur Hazretlerinin telgraflı lütfen buraya göndermiş olmaları hürmetinedir. Yoksa bu adamların ismini dahi ağza almak bir lekedir. Birinci telgrafta "hilâfî teşkilâtı esasıye,, (*kanunu esasi sesleri*). Eyet efendim, affedersiniz, kanunu esasıye muhalif yapılan teşkilâtı protesto hemde şiddetle protesto ediyorlarmış ve Reisiçümhur Hazretlerinin intihabını gayri kanunî, gayri meşru buluyorlarmış.

Beyefendiler, tesadüfen bundan bir kaç gün evvel bu meselenin ikinci şeklini münakaşa ettik. Fakat bunda, Reisiçümhur Hazretlerinin intihabının meşruiyeti, gayri meşruiyeti şekli değil, zamanı intihabı mevzuu münakaşa oldu. Bu telgraflın maallinden ise, itiraz ve iddia edilen hususun, Reisiçümhur Hazretlerinin mayıs veya teşrinievvelde intihabından ziyade Cümhuriyetin tatna karşı bir işyan, bir ittiham zannediyorum. Mecidin peşinden giden uşakları bu memlekette bir cümhuriyet olmasına tahammül edemiyorlar ve Reisiçümhurun intihabında kendi siyasi kanaatlerinin, menfaatlerinin mağlûbiyetini görüyorlar ve bu hissi menfaatle bu alçaklığı yapıyorlar. Fakat Türk milletinin en büyük zevki, en büyük intikamı, bunlara daima her dört senede bir Reisiçümhur intihabını göstermekle olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Mustafa Vasfi B. (Tokat) — Gazi Türkün pırlantasıdır. İki üç hergelenin sözile olmaz.

Vasfi Raşit B. (devamla) — Fakat efendiler, dünyada bundan daha alçaklık tasavvur olunabilir mi? alçaklık da bir hat ve bir nispet kabul eder. Onların şahsî idbarlarını, şahsî endişelerini milletin selâmetinde görmekte Mustafa Kemalîni, vatanı, Osmanlı tarihinde (*Dünya tarihinde sesleri*) şimdiye kadar irişemediği mevkie irıştirdiğini görmekte kalben ve viedanen müteselliyiz. Bu vatanın düşmanı, bu milletin hainidir. Bu Efendilerle aramızdaki nispet, sırf bir kuvvet nispetidir. Türk evlâtları ölmedikçe ve onların leşleri serilmedikçe bu adamlar buraya ayak basamazlar, buraya girebilmek için onların bundan başka çareleri yoktur. (*Bunlar bir avuç rezilden ibarettir sesleri*). efendiler, tekrar ediyorum, aradaki nispet, yalnız ve yalnız kuvvet nispetidir. Biz kuvvetli olduğukça daima onların kafasını kıracağız ve ezeceğiz.

İbrahim B. (İsparta) — Kudret ve iman meselesidir...

Hasan Fehmi B. (Gümüşane) — Reis Paşa Hazretleri hatibin sözü kesilmesin.

Vasfi Raşit B. (devamla) — İkinci telgrafta zikredilen, Meclisin intihabının gayri kanunî ve gayri meşru olduğu münakaşasını tekrar açmağı bilmem lüzum var mı?

(*Münakaşa yok sesleri*).

Fakat arkadaşlar, Türk matbuatı, Türk vatanının şerefli Cümhuriyetini her gün gazetelerile neşir ve ilân etmektedirler. Bu cihetle sabırlarımızı suistimal etmiyeceğim ve vazifei teliniyeyi ifa ederek gekileceğim. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Halil B. (İzmir) — Mühterem arkadaşlar; Reisi-cümhur Hazretleri bu telgrafların Meclise arz edilmesini tensip buyurmuşlar. Buna hürmet ederek söze başlıyorum. Bu adamlar aynı zihniyeti aynı emelleri güden ve onları teşahhus ettiren adamlardır. Bunların dahil ve harice karşı tamamilе mahiyetlerini tebarüz ettirmek için tarihimizin biraz gerilerine doğru gitmek ve meşrutiyetin iptidalarından işe başlamak ve o tarih içinde bu adamların oynadıkları rolü birer birer tesbit etmek lâzımdır zannediyorum.

Efendiler; meşrutiyetimiz, beynelmilel vaziyetin memleketimiz için çok gayri müsait cereyan aldığı bir sırada ilân edilmişti. O sırada Avrupada, hepimiz bilirsiniz ki, büyük vekayii istihzaratı başlamıştı. Asrî düşman olan Rus İmparatorile İngiliz İmparatoru Revalde elele veriyorlardı.

Buradan biraz daha geriye gitmeme müsaade buyurunuz. Belki sabrınızı sui istimal ederim. Fakat, beni mazur görünüz 93 harbinden sonra Ruslar Ayastafanosa kadar geldiler ve sonra Berlin Kongresile Ayastafanos muahedesi yırtıldı ve Ruslar geriye gittiler ve onların kasıtları tamamilе izale edildi, büyük emelleri tamamilе suya düştü. Rusya İmparatorluğu oradan mağlup çıkmıştır. Tarihin kaydettiğine göre, Korçakof Berlin kongresinden çıktıktan sonra (hayatında en büyük acıyı, bu muahedeyi imza etmekle hissettim) demıştır. Ondan sonra Ruslar, İstanbul meselesini bir Türk - Rus Harbile değil bir beynelmilel harbile halledileceğine kani olarak, bizim memlekette İstatoko esası dairesinde Avusturya ile yaptığı muahede ile burada faal siyasetlerini bırakmışlar, Asya içerilerine doğru yayılmışlar, bütün faaliyetlerini oraya hasretmişlerdi. Bin beş yüz kilometrelik Sibiryaya, Türkistan şimendiferlerini orada yapmak istediler ve İngilizlerle doğrudan doğruya Hindistana müteveccih bir mücadele açtılar. (1905) te Japon - Rus harbinde, Ruslar mağlup olduktan sonra, Avrupaya dönmüşler, orada ittifak ve itilâfi müselle müvacehesinde kalmışlardır. Fransızlar ve İngilizler, siyasetlerini Avrupada faal bir hale getirmek, üzere orada Rus İmparatorile birleştiler. Evvelce Japonya ile Rusları döğüşürmüşlerse de bu defa Alman rekabetini Rus itilâfi ile durdurmağa çalışmışlardır. Rusya ötedenberi emeli olan açık denize çıkmak hususundaki siyasetinin Şarkta kapandığını gördükten sonra, İstanbul yolunu beynelmilel bir muharebe ile açmak üzere bir itilâfa girişmişti.

Meşrutiyet ilân edildikten sonra Ruslar İngilizlerle birleşmiş ve faaliyete girmişlerdi. Bu vakayii gözünüzün önünden geçirirseniz görürsünüz ki İngiliz Rus siyaseti birbirinin peyki gibi idi.

Meşrutiyetimizin dünyada uyandırdığı büyük heyecan bunu muvakkaten iskât etmişti.

1326 senesinde Makedonyada yeni çeteler faaliyete başlamıştı. Her tarafta İstiklâl hareketleri başlamıştı. Arnavutlukta başkım harekâtı, Arabistanda ihtilâller başlamıştı. Bu sırada idi ki İstanbulda da millî tesanüdü yıkmak üzere bu bozguncular harekete geçmişlerdi. Talat B. o zaman Dahiliye Nazırı ve İttihadı Terakkinin Lideri idi. Talât Bey masondur ve mason locasının da reisidir. Bu mesleki neşretmek üzere memleketin bütün kuvvetini kullanıyor diye dedi kodu başlamıştı. O zaman hocalar arasında şiddetli bir hizip cereyanı da uyanmıştı.

Efendiler; bunları karekterize edecek ufak bir hikâyeyi söylememe müsaade isterim. (*Hay hay sesleri*) Ankaranın muhterem bir mebusu vardı. Sağsa Allah selâmet versin, ölmüşse Allah rahmet eylesin, Haçî Mustafa Efendi Hocâ (*sajdır sesleri*) Miralay sadık Beyin Şehzade başında bir evi demeyimde bir ocagı vardı, hocaları oraya sürü sürü götürüyorlardı. Haçî Mustafa Efendi hocayı da oraya götürmüşler, Haçî Mustafa Efendi oradan geldikten sonra bendenize geldi ve « Reis Bey, ben de gittim, orada ne gördüm bilir misiniz? Sadık Beyi seccade üstünde gördüm. Fakat nazarı dikkatimi şu celbetti, kahve fincanı henüz bir parmak içilmiş ve tablaya bırakılmış olan cigaranın da dumanı tütüyor, beni gördükten sonra seccadeye koştüğünü gördüm, ne sahte kâr bir adam » dedi.

Efendiler; böylece başlayan bir cereyan nihayet Tarablusugarp muharebesi zamanına tesadüf etti. Biliyormusunuz ki Tarabulusugarp muharebesinde memleket, en zaif zamanında, en kuvvetli bir devletin darbesine uğramıştı. Büyük vatanperverler oraya koşarak vatani müdafaa yolunda didinmişler, yaralanmışlar ve şehit olmuşlardı.

İşte büyük bir tali eseri olarak bu gün başımızda bulunan Yüksek Şahsiyet te o kahremanlar arasında bulunuyordu. (*Alkışlar*) Onlar orada mücadelelerini idame ettiler.

Efendiler; en zaif yerinden vurulduğu zannedildiği halde Türk orada bile koca bir devlete karşı durdu. O zaman o koca devlet Türki müraعات etmiş meseleyi sulhan hal için hatta Lozana delegeler bile izam edilmişti.

Efendiler; onlar ihtiraslarına cereyan verdiler ve Meclisi Mebusan kürsüsünü; milletin tesanüdünü yıkmak için vasıta ittihaz ettiler. Bütün zehirlerini döktüler.

Efendiler; bunlar içerisinde kötü anasır olduğu halde maalesef içlerinde bir kaç ta türk vardı. (*Onlar Türk değil sesleri*)

Akçuraoğlu Yusuf B. — Osmanlı deyiniz. Çerkes ve saire...

Halil B. (Devamla) — Maalesef diyorum. Zan ederim bu kelime kâfidir. O zaman Dahiliye Nazırı Talat Beyle aramızda konuştuk, dedik ki, bunların içinden kabineye bir iki arkadaş alalım,

isimlerini bu gün burada söylemek istemem, bunlardan ikisi ile konuştuk.

Efendiler, ne teklif karşısında bulduğuk biliyor musunuz? Kendileriyle beraber Közmi ve Buşonun da kabineye alınmasını teklif ettiler.

Mustafa B. (Tokat) — Kardeşleri...

Halil B. (Devamla) — Efendiler, biz bir taraftan Balkanların ve İtalyanın üzerimize gullanaacağı tehlikesi altında Çanakkalede ve İzmirde 40 bin asker tahşit etmiş vaziyette idik. Ordumuz oralarda ekserzis yapıyordu. Kendilerine bütün bu tehlikeleri söyledik Buşo ve Közmididen başka şahısları alalım dedik, fakat ısrar ettiler. Çünkü programlarında bu şart varmış. Kendilerine dedim ki, ne yapıyorsunuz? memleket muharebe karşısındadır. Milletın kat'î tesanüdü lâzım iken bu buhranlı zamanda memlekette yegâne kuvvetli olarak müteşekkil fırkayı istiblâf etmek istiyorsunuz. Bu hareketlerinize, memleket dahilinde neye istinat ediyorsunuz dediğim zaman, acı bir tarzla bana dediler ki (Halil Bey; bizim için fırsat günüdür. Siz yıkıldıktan sonra sıra bizimdir. O zaman düşünceğiz.)

İşte efendiler, nihayet bütün bu zehirleri, ihtirasları bünyeı milleti, milletin tesanüdünü yıktı sonra Halâskâr vakası ve Arnavutluk isyanı çıktı. Nihayet mevkii iktidara geldiler, ilk yaptıkları şey, Balkanlara karşı ihzar edilen orduları dağıtmak oldu. daha sonraki felâketler hepimizce malûmdur. Hatırlarsın.

Sonra efendiler; mütareke zamanında bu adamların oynadıkları müzlim rölü hepimiz biliriz. Bunlar gazetelerile; İstanbula kuvayi milliye geleceğine İngiliz işgali devam etsin dediler, şeyhülislâmları heyecanı millî ile galayane gelen yüz binlerce türkün önünde utanmadan İngiliz mandasını memlekette tatbik ettirmek için söz söylediler.

Sonra efendiler, bizim kendi hususî tarihimizden bir şey söyleyeyim: bir zamanlar bu devlet, eenebi mülttecilerini teslim etmemek için, dünyanın en kuvvetli imparatorluğu ile muharebe etmek kararını vermiş ve tarihte o kararı ile bu gün şeref brakmuş olan bu devletin o günkü padişahı, kendi tebaasından, kendi ricalinden olan bizleri ceuebilere teslim edip Maltaya gönderdi.

Millî tarihimiz için hakikaten bu acı bir vaka. Halbuki bunu yapanlar tamamilâ lâyük oldukları âkibeti bulmuşlardır.

Efendiler, ufak fakat çok ehemmiyetli, Maltaya ait bir şeyden bahsedeceğim. Nihayet bir kanun yaptılar. Maltada menfi olanların esareti filyelerinden dolayı tekaüt ve mazuliyet maaşlarını katettiler. oradaki arkadaşlarımızın İstanbulda, memleket içinde bulunan ailelerinden gelen feci mektupları okudukça hâlâ o acıları yüreğimde muhafaza ederim.

O sırada Meclisi Milliye mensup bir arkadaştan - ismini pek hatırlamıyorum - bir mektup almışım. Diyordu ki, namımıza iki bin lira gönderdik. Ora-

daki mühtağ arkadaşlara tevzi ediniz. Fakat her nedense para yolda bir kazaya uğrayarak bize gelmedi. Her ne kadar gelmemiş ise de aramızda bir şey yaparak muztarip arkadaşlarımıza mümkün olduğu kadar yardımda bulduk. Fakat memleketteki aileleri hakikaten çok feci vaziyette idiler.

Efendiler, İşte bu bozguncu alayımın maksadı, millî tesanüde en mühtağ olduğu bir zamanda, kendi ihtirasları için tesanüdü yıkmak ve memleketi felâket karşısında bulundurmak ve her felâketin üzerinde kendi menfaatlerini istismar etmektedir.

Efendiler, bu gün memleket ne vaziyette bulunuyor? dünyayı müthiş bir buhran istilâ etmiştir, tabii bu buhrandan memleketimiz de müteessirdir. Öyle görülüyor ki, bu buhran, bilhassa ziraî memleketler için müzmin bir mahiyet gösteriyor, bunun yarım, öbür gün, üç sene, beş sene, on sene sonraye kadar devam edeceği tahmin ediliyor. Başka memleketlerde olduğu gibi işsizlik beliyyesi henüz bizim memleketimize çokmuş değildir. fakat bu buhran müzmin bir şekilde devam ettikçe memlekette oda hasıl olmuş demektir.

Binaenaleyh böyle bir vaziyette bütün vatanperverler için yapılacak şey, diğer vesilelerle de söylediğim gibi, tarihimizin mühim dönümlerinde, Büyük reisimizin etrafına toplanmak, oraya hiç bir fesat rüzgârı girmeyecek surette saflarımızı sıklaştırmaktır. (Sürekli alkışlar). İşte tam bu sırada yine bozguncular, memleketin tesanüdüne karşı hiyanet toplanını teveih etmiş bulunuyorlar. lânet olsun... (Lânet olsun sesleri).

Efendiler Reiscümhurun intihabı vesilesile geçenlerde bendeniz de bir kaç söz söyledim. Benim ne kadar büyük bir heyecan duyduğumu takdir etmek için, benim samimiyetime girmek lâzım gelir. (Tabii sesleri).

O gün bir kaç söz söylemek için ne kadar cebri nefis etmiş olduğumu kelimelerle tarif edemem. Bu bir Teşkilâtı Esasiye meselesi idi. Onları söylemeğe mecbur oldum, fakat teşrini saniye kadar beklemek için Meclisi Âlinin verdiği karara hürmet ettim. Bu hürmet ve şerefle reyeye iştirak ettim. Bunu da bu vesile ile Meclisi Âlinize arz ediyorum. Teşekkür ederim.

Hasan Fehmi B. (Gümüşane) — Arkadaşlar, bendeniz telgrafa ve telgrafı yazanlara kıymet ve ehemmiyet verdiğim için söz almış değilim. Onların şahısları ve şahsiyetleri ve mahiyetleri beuce çok yakinen malûmdur.

Kılıç Ali B. (Gazi Antep) — Bütün milletçe.

Hasan Fehmi B. (Gümüşane) — Heyeti Celilenize de malûmdur. Fakat bütün dünya ve beşeriyette bilinsin, yakinen bilinsin diye bazı bildiğim hakikatları söylemek maksadile söz aldım. Bu teşekkül ve cemiyet namı altında yazılan bu telgrafı yazanların sergerdelerinden birisi Memet Alidir. Memet Ali kimdir? Bendenizden evvel söz söyleyen bir muhterem arkadaşım bu vatansızlar için-

de maalesef bir kaç Türkün bulunduğundan bahsettiler .

Ahmet Remzi B. (Gazi Antep) — Türk değildir.

(*Türk değillerdir sesleri*)

Hasan Fehmi B. (Devamla) — Arkadaşlar, bu adamları tahlil edersek görürüz ki, bunlar Türk değildirler. Türkten ve Türklükten böyle piçler çıkmaz.

Memet Ali, Macaroğullarından, hidematı has-sada müstahdem Memet Ağanın torunudur (*Öyle ise ecdadına da lânet sesleri*). (*Bravo sesleri*).

Milletinin ve milliyetinin Türklükle olan mü-nasebetini bu ismi ifade ediyor.

Bir çok arkadaşlar da yakinen bilirler ki, şu veya bu şekilde tahsilini yaptıktan sonra ilk ev-velâ Beyoğlu Mutasarrıflığı maiyetine memur edildi ve birinci işi babası Kâmil Beyi jurnal et-mek oldu (*Tineti icabı sesleri*).

İkincisi de o vakit efendisi olan, maiyetinde bulunduğ u Mutasarrıf Enver Beyi Sarayâ jurnal etmek oldu.

Bu meslekine ve san'atına uzun müddet devam etti. Hatta, halen yaşamakta olan o zamanki Baş kâtip Tahsin Paşayı da jurnal etti.

Tahsin Paşanın Abdülhamide karşı olan fârtı hürmet ve riayetine ve cesaretsizliğine karşı, Tah-sin Paşanın ruhu isyan etti. Ya beni asınız ve yahutta bunu tabkik ediniz dedi. Ondan sonra Abdülhamit bunu Halebe nefyetti. Bir müddet orada kaldı. Sonra kısa bir zaman için tercüman-lıkla hayatını kazanmağa başladı. Fakat sahte-kârlığı, ahlâksızlığı, dolayısıyla bu vazifesine de nihayet verdiler. 1324 inkilâbında mağdurini si-yasiye meyânında tekrar İstanbula geldi. O za-man malûmu âliniz bu mağdurini siyasiye namını taşıyanlar arasında jurnalcular, hafiyeler ve haki-katen gadre uğriyanlar da müsavi bir muamele gördüler. Buna o zaman belediye müdürlüğü ve-rildi. Bir müddet sonra buradan İttihadı Tarakki fırka idaresi bunu bu vazifesinden de azletmeğe mecbur oldu ve Hüriyeti İtilâfın teşekkülünde bunlarla teşriki mesai etti. Kendisinin lisan bil-mesi ve ailesinin de ingilizce bilmesi itibarile da-ha ziyade ecnebi mahafilile temas etmesine vesile oluyordu. Simsarlıkla, dellâllikle hayatını temin etmeğe başladı. Muhterem arkadaşımız Halil Bey-efendinin temas ettiği büyük vakayin içerisinde, İtilâfı Hüriyetin üzerinde tekâsüf eden vatanî gü-pahlar içinde bunun da büyük bir hissesi vardır.

Damat Ferit idaresi zamanında, Ali Kemal bu-nu daha yüksek mevkie, Posta, telgraf Nezaretine tayin ettirdi. Orada dört gün kaldı. Orada da tutunamadı. Sonra Dahiliyeye getirdiler, zamüde-rim orada da elli iki gün kadar kaldı.

İtilâfı Hürriyet o zaman harp zenginlerinden bir çoklarını topladı ve hapsedti. Memet Ali Da-hiliye Nazırı olduğ u zaman - bu gün hâlâ sağdır o adam, müsaadenizle ismini söylemiyeyim - harp zenginlerinden mevkuf olan birisini doğrudan doğ-

ruya Dahiliye Nazır odasına getirdi ve orada gö-rüştü, konuştu ve o anda tahliye ettirdi. Bunu müteakip kendi yakın arkadaşları olan Sait Mol-la ile Pehlivan Kadri ile aralarında muaraza, mü-nakaşa çıktı, bu mesele ta İstanbul sokaklarına yayıldı. Sen alacaktın ben alacaktım. Sen görü-şecektin, ben görüşecektim diye. Damat Ferit te bununla teşriki mesai edemeyecek vaziyete geldi. İstifaya mecbur oldu. İşte bu telgraftı yazan o adamdır.

Bu küfrüne, şütumuna, ihautine devam etti. Hâdisat yürüdü. İstanbul, Ankara idaresine ve hâkimiyetine geçtiği zaman bir ecnebi vapurile Bükreşe firar etti. Bükreşte sefarethanelerle te-masa başladı, yüz bulamadı. Oradan Parise geçti. Pariste muhtelif namlar altında teşekküller yap-tı; meselâ Ermenilerle Kürtler arasında siyasi bir ahenk tesisi için bir mukavele aktettiler. Eğer kıymetli vakitlerinizi izaa etmiş olmasaydım o mukavelenin münderecatı hakkındaki malûmatımı arzederdim.

Bunu da kendi aralarındaki anlaşmalardan geçen sözlerden, kelimelerden alarak arz ediyorum. Kürtlerle Ermenileri birleştirecekler, ayrı, ayrı iki hükûmet teşkil edecekler. Fakat bu iki hükûmet Kemalist idaresi ile mücadele halinde kalacak, İtilâfı Hürriyyet merkezi umumisi de bunlara za-hir olacak ve binnetice yirmi bin frank gibi hissi bir meblağ mukabilinde bu işin komüyonculuğunu ve simsarlığını da Memet Ali deruhte etmiştir. Yine bu vatansız bu mukaveleyi Beyrutta bulunan İtilâfı Hürriyyet merkezi tasdik ederse kendisine daha çok para verileceği vadini de ayrıca almıştı.

Müsaadenizle şahsî ve şahsiyat hakkındaki şeyi burada bırakayım.

Efendiler; görülüyor ki harbi umuminin niha-yetlerinde Türkiyede belli başlı iki fırka tebellür etti. Monduros mütarekesinden sonra memleketin vaziyeti karanlık görüldüğü günlerde iki fırka tebellür etti. Birisi; vatanı kurtarmak ve beheme-hal kurtaracağız dedi. Bu firkanın müessisi bu-gün bir eseri tali olarak başımızda bulunan Mus-tafa Kemal Hazretleridir. (*Yaşasın sesleri, alkışlar*) Bunun aksi olan fırka; Türkiye mahvoluyor, biz menfaati hususiye ve şahsiyelerimizi tahtı emni-yete alamadık diyordu. Bu fikir işinin başında Vahdettin bulunuyordu. Kızıl Haçerciler, Niğeh-banalar, Tarikatı Salâhiyeciler bunun avenc-sini teşkil ediyordu. Bunların zahiren şefi Damat Ferit idi. Kanunu esasiden bahsedil-mesi, bu telgrafta gösteriliyordu ki, Vahdetti-nin ölmesi, fikrin ölmesine sebep olmuş, hakkın batıla, adaletin zulme, vatanperverliğin vatansızlığa kahir bir surette galebesile Türkiye-nin izmihlâline mukabil şahsî menfaatlerini tem-nül eden bir zümrenin, memleketi terkedip ecne-bil memlekete koğulmaları hadisesi de kendilerini susturmağa kâfi gelmedi. Halâ o fikrin izlerine ve eserlerine tesadüf ediyoruz. Telgrafta, kanun esasî ima ediliyor. Ne demek istiyorlar. Kanun

esasî tarikile bir Osmanlı ailesine temas etmek istiyor ve o aileye taallük eden hakkın iadesi halinde yine bu memleketin başına çökerek baykuşlar gibi öteceklerini farz ve ümit ediyorlar.

Efendiler, asıl büyük aveneleri Vahidettin, Damat Ferit, iktidar mevkiinde iken, ecnebi orduları, siyasî antirikaları, paraları kendilerine bilâkaydüşart zahir iken, hiç bir şeye muvaffak olmayarak hakkın, adlin vatan perverliğinin karşısında eriyen, mahvolan o zümrenin, çok eyi bilmeleri lâzım gelirdi ki, bu millet en küçük yaşta bulunanlarından başlayarak, kadınları da dahil olmak üzere, en ihtiyarlarına varıncaya kadar kendi kanlarıyla yazdığı teşkilâtı esasiyeden bir zerre dahi feda etmemişler ve ebediyen etmeyecektir. (*Şiddetli alkışlar*). ve o teşkilâtı esasiye fikrinin müessesisi olan, memleketi bu gün refaha, saadete isal eden ve onu ebediyen yaşamak kabiliyetine erdirmiş olan Büyük Gaziyi daima başında taşıyacaktır (*Alkışlar*).

Binlerce sene milletin başında sağ olsun (*Sürekli alkışlar*).

Vatanda değil onlara yer vermek, maasüşkran, vatan toprakları onları ifritlerden, akreplerden, yılandan daha şeni bulduğu için, hatta derinliklerinde bile onlara yer ayırmamıştır.

(*Şiddetli alkışlar*).

Hamdi B. (Mersin) — Muhterem efendiler, vatanın cenubunda bulunan Akdenizin son iskelelerinden biri olan Mersinden intihap edilerek Heyeti Celileniz arasında bu defa mevki alan bir arkadaşımızm. Siyasî ve teşriî hayata yeni giren ve bu gün ilk defa olarak yüksek huzurunuzda söylemeğe cesaret eden arkadaşımızm.

Kendilerine siyasî Türk mültecileri ünvanını verenlerin, bu hezeyannameleri burada okunduğu vakit duyduğum tahassüsâtı ve bunların başında bulunan Memet Alinin nasıl bir adam olduğunu, onun hakkında bildiklerimi burada arzedeceğim.

Muhterem efendiler, Türk milleti hakkında tezyifkârane yazılmış olan bu hezeyannameye karşı bendeniz arzedirim ki, Türk vatanında bir metbu yoktur. Türk vatanında her doğan kimse medenî ve tabiî bütün haklarına malik olarak doğar ve bu haklarını rüştü kemal ile istimal etmesini bilen bir türk vatandaşı vardır.

Yahya Galip B. (Ankara) — Yaşa! (*Alkışlar*).

Hamdi B. (devamla) — Hakimiyet bilâ kaydü şart milletindir. Bunun müeyyidesi Teşkilâtı Esasiye kanunumuz, bunun müeyyidesi, milletin yüksek irade ve kudretidir.

Muhterem efendiler, şimdi Memet Ali bahsine dönüyorum. Memet Aliyi şahsen tanımam, fakat bu adamı ilk defa olarak hepimizin bildiği veçhile, İstanbul ve daha bir çok aksamı vatanın düşman kuvvetleri tarafından işgal edilmiş olduğu bir zamanda İstanbulda bir kabine teşekkül etmişti. Bu kabine ki, memleketin istiklâl ve istihlâsı emelile cidale atılan kuvayi milliye teşkilâtına karşı, onların müntesiplerine karşı hareket et-

miş, onları birer birer asî ve bağı olarak tavsif etmiş, düşmanla teşriki mesaisini yalnız propaganda sahasında değil, aynı zamanda bilfiil harp sahasında da göstermiştir. Millî kuvvetler üzerine kuvayi inzibatiyeyi sevkemiş olan böyle hain bir kabine Dahiliye ve Posta Telgraf Nazırlığı yapmış bir adamdır. İşte bu adamı ben o zaman tanıdım. Bu adam ilk sahaya çıktığı andan itibaren melânetile tanınmıştır. Türk vatandaşları bunları ve hempayelerini ancak melânetleriyle, hiyanetleriyle tanımıştır.

Muhterem efendiler, bunlar Türk ordusunun İstanbul girmesinden korkarak derhal Avrupaya kaçtılar. Oraya gittikleri vakit yine kendileri gibi aynı ayarda bulunularla beraber teşriki mesai ederek, böyle kendi kendilerine verdikleri isimlerle bir cemiyet kurdular ve orada -Hasan Beyefendinin söyledikleri gibi- Ermeni taşnakسیون komitelerile Türkler aleyhine muahedeler aktettiler. Ne mukabili?.. hayır bir iş yapmak için değil, beş on kuruş koparmak için.. onlar acaba beş on kuruş alabilirmiyiz diye bu melânetleri yapmışlardır ve bu son gönderdikleri telgraf ta bunlardan birisidir. Bunlar pek iyi bilirler ki Türk vatanını kapıları kendilerine karşı kapanmış, Türk topraklarında kendileri için ebediyen yer kalmamıştır. Bunlar yine pek iyi bilirler ki, Türk vatanında kendilerinin seslerini dinliyecek bir tek Türk ferdi yoktur. Bunlar bilirler ki, kendilerini tanımayan yeni doğmuş, konuşmasını henüz bilmeyen Türk çocukları bile bunların melânetlerini, hiyanetlerini şenaatlerini öğrenmiştir. Fakat bunlara rağmen bunu niçin yapıyorlar? Çünkü bu siyasî dolandırıcıları kendilerine bir meslek ittihaz etmişlerdir. Kendilerine bu tarzda bir geçim yolu bulmuşlardır. İşte bu son hadiselerinin de, şimdiye kadar yaptıklarına tekrar bir denaet daha ilâve etmekten, kendilerini bir defe daha terzil, teşni ve telin elyemekten başka bir vesile olmayacağını pekâlâ bilirler. Tekrar ediyorum, bunların maksadı; acaba beş on kuruş koparabilir miyiz....

İşte bu telgrafın mahiyeti bundan ibarettir. Bendeniz başka söz söylemeyeceğim.

Reşit Galip B. (Aydın) — Muhterem arkadaşlar; Okunan telgrafın muhteviyatı yakın, daha dün denecek kadar yakın mazideki hâdisattan bir an için teerit edilerek ve başlıca müellifi olan Memet Alinin hüviyeti bir an için unutulmuş mü-talea edilirse şöyle bir intiba almır:

Bir memlekette, millet bir meclis intihap etmiş, bu mecliste kendi âzası arasından bir Cümhur Reisi seçmiş. Gerçi millet ve meclis yaptıkları işten memnun ve müsterih .... Ancak memlekette dışarıda, Pariste oturan bazı zevat var ki (*Alçaklar, rezüller sesleri*). Onlar bu intihapların teşkilâtı esasiye kanununa mugayir olduğunu farzetmişler, vatandan uzak bulunmakla beraber millet işlerine o kadar candan alâkalı ve bilhassa teşkilâtı esasiye kanununun (*Kanunun esasi sesleri*). ruhuna okadar iman, sadakat ve hassasiyet-

le bağılı imişler ki işlerini, güçlerini bir tarafa bırakarak haberleşmişler, toplanmışlar, ağlamışlar, sızlamışlar, döğünmüşler, çırpınmışlar ve nihayet milleti hak ve hâkimiyetini kullanmamakla ittihan. Büyük Millet Meclisini tevbih ve teşkilâtı esasiyenin mukaddes hükümlerini müdafaa ve siyaset için bir protesto telgrafı yazmağa karar vermişler .... (*Kocâ alçaklar sesleri*).

Hakikaten, gök yüzünü dolduran yıldızlardan birinde dünya hâdiseleri hakkında haber almak inkânından mahrum sayılanlar arasında böyle bir telgraf okunmuş olsa idi, bu şekilde bir tefsire varmak ihtimali olurdu. Fakat biz dünyanın uzak feza âlemlerinde değil, mevzuu zemin teşkil eden memleketin içinde yaşadığımız için bu telgrafı yakın dün denecek kadar yakın hâdiselere tatbik ile mütalea edebiliriz.

Mensubiyetle hepimizin en yüksek gurur ve iftihar duyduğumuz bir Türk milleti var ki, asırlarca sürmüş fena idareler yüzünden en nihayet millî felâketin - mütareke devri dediğimiz - son mertebesine gelip dayandığı sıralarda hakikî vatan sevgisi besleyenler yalnız türk tarihinin değil, bütün cihan tarihinin en yüksek, en asil siması ve en mümtaz dehası olan bir reise gösterdiği müdafaa, mukavemet yoluna koşarken, saadet ve selâmeti onun açtığı şerefli istiklâl veya şerefli ölüm yolunda ararken bir sınıf mahlûkat ta millî felâketi ikbal ve menfaat vadeden bir yağma fırsatı gibi bayram sevinci içinde karşılamıştır.

Okunan telgrafın müellifleri, yani Memet Ali ile onun lâakal kendisi kadar adi ve sefil arkadaşları, sülûk dudaklarını milletin kan damarlarına yapıştirarak, bin harp meydanından artmış son damla kanlarını emmek için yarışa giren bu kafilenin en ileri safında yer tutmuş olanlardır.

Bunlar, uykusundan uyanmak ve meşum sesini duyurmak için güneşin çekilmesini, karanlıkların koyulaşmasını bekleyen baykuşlar gibi memleket batarken, düşman ayakları altında yaltaklanarak, vatanperverlere uluyan köpekler ve memleket kurtulurken selâmeti yabancı topraklarda arıyan vatansızlığa mahkûm serserilerdir. (*Bravo sesleri, yaşa Reşit Galip B. sesleri*).

Bu millet mezarı kazıcı, millet kefini soyucu, ip kaçkırı uğursuzlar, bu telgraflarile ne arıyorlar? (*Bravo sesleri*). Bu millî mabet içinde, bizi, iğrenerek ve tiksinierek - velevki lânetle yat için olsun - isimlerini annak günahına sokmakta hangi maksadı güdüyorlar? Milletin zafer ve kurtuluşla yükselttiği sevinç sesini duymamak türk ordusunun İstanbula girişini kör olası gözlerle görmemek için haricî düşmanlardan daha evvel, millî topraklardan kaçan bu politika sırtlanlarının türk milleti ile ve onun mukaddes hukuku ile ne münasebetleri var? Türk milleti mümessillerini eyi seçmek yolunda, işgal ordularının Dahiliye Nazırı Memet Alinin takdir ve teb-

rikinin kazaamak için, acaba, bizzat kendisini ve kendisi gibi habis arkadaşlarını mı intihap etmeli idi?

Gazinin Reisi Cümhur seçilmesini yolsuz buluyorlar. Damarlarında insan kanı höcreleri yerine milyonea çıyan doluşan, kafalarında ve ruhlarında insanlık duygusu yerine yılan zehiri taşıyan bu alçakların bir zamanlar memleketi düşmanların elinden ve kendi ellerinden kurtaracağı korkusu ile mahut Divanı Harplerinde idama mahkûm ettikleri Gazinin tekrar Cümhur Reisiğine intihabından eza duymaları tabii ve bedihidir. Onların bu hoşnutsuzluğu türk milletinin mümessili olmakla şerefli, bu Meclisin Devlet Reisi intihabındaki daimî ve mutlak isabetini ancak teyide yarar.

Muhterem arkadaşlar; memlekette buldukları ve memlekettten kaçtıkları günden beri cenebi bazinelerin, casusluk teşkilâtı için tahsis ettikleri paralarla yaşayan, memleket hayat ve istiklâlini adı bir pazar malı gibi müşteriden müşteriye doluşturmakla geçinen bu vatan satıcısı simsarların orada çıkardıkları gazeteler ve buraya yolladıkları telgraflarla güttükleri hakikî maksadı şimdi söyleyeyim:

Onlar Türk milletinin muhabbetine olduğu kallar kinine de sadık bir millet olduğunu bilirler. Onlar, bu vefah ve kadirşinas milletin, Gaziye caile ve ruhile bağılı olduğunu, millî selâmet ve saadet yolunda onun izinden bir an bile ayrılmıyacığını çok eyi bildikleri kadar, bu milletin kendileri hakkında ne düşündüğüne, isimlerinin ve ihanet naceralarının en uzak köylerdeki on yaşında çocuklar tarafından dahi nefret ve lânetle anıldığına vakıftırlar. Onlar cenebi memleketlerde, cenebi lillerle gazeteler çıkarmak ve buraya telgraflar gibi adilikten başka vasfı olmıyan vesikalar yollamakla, bu millî nefret ve lânet hissini tazelenmesinden başka hiç bir netice alamıyacıklarını takdir etmiyecek kadar ahmak değildirlir. Onların maksadı sadece Türkiye işlerinde rol çeviriyor gibi görünmek ve bu gösterişle millî vahdetin bozulmasına yıllardan beri beyhude yere ümit bağlayan cenebi maubalardan hiyanet ücreti almaktır. Namuskâr yaşamak veya namusile ölmek tali ve saadetinden nasipsiz, vatan hainliğini maişet vasıtası edinmiş bu bedbahtların bu sefil teşebbüs-ten omdukları menfaat işte bundan ibarettir.

Onlar bu memlekete tekrar dönüşlerinin ancak İstanbul sularının düşman teknelerinin yeniden yarması ve vatan bağrını düşman hançerinin yeniden dayanması ile kabil olacağını her kesten eyi bilirler ve bunu beklerler. Onlara umduklarının hiç bir zaman tahakkuk etmiyeceğini, Türk millet ve Cümhuriyetinin daima daha mesut, daha ima daha kudretli bir istikbale arızasız ve maniasız yürüyeceğini kendilerine de ihanetleri ve ebedi hüsranelarile birlikte yabancı topraklara gönülmekle mahkûm olduklarını, telgraflarına cevap

olmak üzere temin edebiliriz. (*Alkışlar*).

Yahya Galp B. (Ankara) — Muhterem arkadaşlar; Paristen böyle bir telgrafın keşide edildiğini şimdiden öğrendim. Bu telgrafı keşide eden Türk mültecileri cemiyeti imiş. Ben evvel Türkün namı mübeccelini böyle heriflere izafe etmekten sakınırım. Bunlara bir nam vermek istedim. Ne diyeyim, yılan mı diyeyim? utandım yılanı. Çünkü yılan sokar. Fakat ne vakit? Vatana tararruz edilirse o zaman sokar. Bu herifler vatanlarını, memleketlerini sattılar. Onun için yılan demenin, ayıp olduğunu anladım. Canavar mı diyeyim? canavar da bunlardan yüksek. Dünyada verecek bir nam bulamadım ki, bu heriflere vereyim. Bunlar bir ucubei hilkat, bir garibe hilkat, bir galatı hilkattırlar. İnsanlık bunları kabul etmez. Türklük nerede kaldı efendim? Asıl hayret ettiğim bir cihet vardır, kendimi tanıdığım dakikadan itibaren Fransayı; Cümhuriyet perver, insanîyet perver, vatan perver bir diyar addederdim. Nasıl olur Cümhuriyetin aleyhtarı, vatanın aleyhtarı, haini memleket ve millet insanlar barınmak için Fransada bir göşe bulur bilmiyorum? görmedim, içinizde gezenler vardır, bilenler vardır. Harekâtı Milliye'nin en kanlı, en karanlık günlerinde burada " İzmirin kara günleri ", namında genç arkadaşlarımızdan birinin yazdığı piyesi oynayorduk.

Fransa erkânı harbiyesinden Mösyö Buvazo isminde bir Fransız zabiti de benimle beraber bulunuyordu. Piyes; İzmir kahramanlarını yahudi mezarlığında toplanıp vatanımız ne olacaktır, diye düşündüğü bir sırada, müezzinin ezan okuması gibi bir şeyi tasvir ediyordu. Tabii Ankaralılar ağlıyordu, ben de ağlıyordum. Hayret ettim, Mösyö Buvazo da ağlıyordu, sordum: (niçin ağlıyorsun Mösyö Buvazo?) dedi ki: (Vatan perverliğin hududu bir dir, ben de vatan perverim.)

Şimdi hitap ediyorum: Ey Fransız vatanperverleri efendiler! siz vatanperver değil misiniz ki memleketinizde; milletine, yurduna hiyanet etmiş, onu satmak istemiş olan bu alçaklara, bu küstahlara fırsat veriyorsunuz? (*Bravo sesleri*) onlara eklemek veriyor, onları havayı nesiminizde yaşıyorsunuz, yazıklar olsun size diyorum. Efendiler; bu paçavraların hiç ehemmiyeti yoktur.

Reisicümhur intihabı meşru değilmiş.. köpek... köpekten utanıyorum. (*Alkışlar*). Vallahi utanıyorum (*Handeler*). Haya et be köpek! Düşün, Mustafa Kemal kim? Milletın ruhu ve milletın mevcudiyeti. Millet kim? Mustafa Kemalın ruhu, Mustafa Kemalın mevcudiyeti. (*Güzel sesleri*), (*Yaşasın Mustafa Kemal, yaşasın millet, kahrolsun hainler..... Sürekli alkışlar*)

Sırrı B. (Kocaeli) — Türk siyasi mültecileri cemiyeti imzasile okunan telgrafnamenin mahiyeti ve çekenlerin redaeti ahlâkiyesi hakkında benden evvel söz söyleyen arkadaşlar, hakikati tamamen tavzih etmişler ve maksat ta hasıl olmuştur. Yalnız söz almış olduğum için bir iki kelime söyleye-

ceğim. Reisicümhur intihabatının gayri kanunî olduğunu söylüyorlar. Kendilerine, kendi nazariyelerine göre olabilir. Çünkü onlar Teşkilâtı Esasiye kanununun mefhumunu müdrük değildirler. Türk milleti bu kendi kanıla, canıla, bütün mevcudiyetile vücuda getirdiği Teşkilâtı Esasiye kanununa muvafık bir surette yapılan bu intihabın meşruiyetine kanidir. Onun için bu telgraf, bu sözler, avavayi kilâptan başak bir şey değildir ve cevaptan müstağnidir. Bu adamlara cevap verilmesindeki hikmet, bu gibi adamlar kendilerine cevap verilmezse muhataplarını ilzam ettiklerine kani olurlar. sırf bu kanaatlerine, bu telakkilerine cevap vermek için, sözlerine cevap vermiş oluyorum. Yoksa hakikatta cevaba lâyük değildir. Reisicümhur intihabına gelince; bunu bilmelidirler ki Mustafa Kemal ömrünün nihayetine kadar Tür milletinin tabii reisisidir. (*Bravo sesleri*). Bu yapılan muamele sırf bir formaliteden ibarettir. Yoksa bu formalite yapılmamış olsa dahi, Mustafa Kemal yine Türk milletinin reisi tabiidir. (*Alkışlar, bravo sesleri*).

Onun için arkadaşlar, bir söz vardır bu işarata karşı, bu sözlere karşı ne diyeceğiz bir şey söylemek lâzımdır. (*İt ürür, kervan yürür sesleri*). Evet it ürür, kervan yürür.

Ali Saip B. (Urfa) — Aziz arkadaşlar, on iki sene evvel memleketi düşmana satan ve ancak öz sahiplerinin ayaklanmasile arzularına muvaffak olamadan vatan haricine kaçan Memet Ali ile arkadaşlarımızı pekâlâ tanırız. Bu hainler bütün hayatlarında, mütemadiyen satmağa uğraştıkları aziz vatanın, hamdolsun, bir karış toprağını satmağa bile muvaffak olamamışlar ve yalnız müşterilerini dolandırmışlar ve halâ da dolandırmaya çalışıyorlar. hezeyannamelerini dinledik. Ne istiyorlar?

Vaktile istedikleri büyük esaret olmayınca bu memleketin başına esir bir kukla ve arzularına göre bir meclis mi?... Sayısız kudretlilerin yapamadıkları bu muazzam düşmanlığı, bunlar mı yapacaklar- Pariste, onların nazarımda Türkiye Millet Meclisi meşru değilmiş.

O halde meşru olan nedir? Hanedan meclisi mi? Vahidettinin sarayında topladığı mahut Şurayı Saltanat Meclisi mi? Yoksa o hainlerin koşa koşa gittikleri ve sevinerek imza ettikleri Sevr muahedesinin, vatan içinde kurmak istediği müsteveliler meclisi mi? Bu hainane arzularına asla muvaffak olamazlar.

Efendiler; bu herifler Riyaseticümhur intihabını da beğenmemişler...

Aziz arkadaşlar; vatani kurtaran Büyük Gazi berhayat olukça bütün vatan halkı müttefikan vicdanlarından kopan büyük bir zevk ve sevgi ile Riyaseticümhur makamına ondan başkasını lâyük görmezler (*Alkışlar*).

Bunu Allah ta bilir, dünya da bilir, hatta o hainler de pek alâ bilir. Bunun için bu bahis üze-

rinde fazla tevakkuf etmekten teeddüp ederim. O Memet Aliler, Şeyh Sait isyan ve irticar faillerinden, Tarikatı Salâhiyecilerden, İzmir pususunu kuranlardan, Kobilâyın kamını içenlerden hiç bir farkı olmıyan ve onlarla hem fiil olan hainlerdir. Ben onların pusuda beklediklerini ve memlekette gıkan muhalif gazetelerdeki vaki her hangi yeni beyanat ve neşriyattan ümide düştüklerini biliyorum. Onlar emin olsunlar ki ümitleri tahakkuk etmiyecektir.

Bundan on iki sene evvel düşmanlarla birlikte, boğmak istedikleri türk milletinin iradesidir ki onları vatan haricine atmıştır. Bu vatansızları bu yüksek kürsüden telin ederim (*Alkışlar*).

Şeref B. (Edirne) — Aziz arkadaşlar, Reisi-cümhur (Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine gönderilen bu telgraftı, sizin ince, nezih ve nazik duygunuzu inciden bu mülevves kâğıdı, Büyük Gazi potinlerinin ucu ile - kirlenmek ihtimali olduğu halde - şöyle atmak varken niçin Meclisi Âliye göndermişler? Bir dakika için düşündüm. Büyük Gazi aceba bu telgraftı Yüksek Meclisin, Yüksek Riyasetine niçin göndermişler? Derhal zihnimde bir nur parladı, yakın bir maziye doğru döndüm. Bu gün içinizde bir çoğu bulunan aziz arkadaşların hatırlarlar. İsmet Paşa Hazretleri İnönünde başına topladığı türk çocuklarile türkün büyük destanını yaratırken, top sesleri düşmanlara lâzım gelen cevabı verirken, bize aynı bir telgraf gelmişti ve hatta o telgraf kürsünün yanında okunmak istenirken muhterem bir arkadaşım, zannedirim şimdi Vaşington Sefiri olan Muhtar Bey ince nazik, hassas ruhile isyan ederek okumayınız diye atıldı ve kendisinde zafıbasar olduğundan yuvarlandı. Vakıa aynen hatırımdadır. O zaman Büyük Gaziye, riyaset odasında kendim istirham ettim. Bu telgraftı niçin meclise gönderdiniz?

Bir tek kelime söylemişlerdi. Dediler ki; evet, Meclise gönderdim, Mecliste okunsun, millet kürsüsünden, bütün beşeriyete anlatılısın ki, bu bir intibah teşkil eder (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Şimdi o iptida ile bu intihayı tarih öpüştürüyor. Aziz arkadaşlar; adlin zülme, hakkın batıla, ilmin cehle karşı bir cidalı vardır. O cidalın başında cihan tarihinde bir türk milleti vardır. Eğer türk milleti olmasaydı dünyada tarih olmazdı. Dünyada milletler olmazdı, dünyada Avrupa olmazdı (*Bravo sesleri, alkışlar*). Türk milletidir ki, ta buzlu deniz kenarından akarak yürüdüğü zaman, Avrupaya geldiği gün, onları ağaç kovuşunda bulmuştu. Halbuki Türkler o zaman madenleri işletiyorlar, ağaçlardan kereste yapıyorlardı. Demek ki biz daha medeniyiz (*Doğru sesleri, alkışlar*). İşte aziz arkadaşlar, bu milletin dünyaya gelmesindeki hikmeti anlamalıyız.

Hani türk milletile dünyaya gelmiş olan emsal? bu gün onlar tarihte hayal meyal... halbuki bu gün türk milleti yine Gazi Mustafa Kemalın arkasında hür olarak tarihin sayfaflarını, yirminci

asrın kapısını şaşaa ile açıyor (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Aziz arkadaşlar, bütün burada söz söyleyerek maksadı tahlil eden arkadaşlar, maksadın ne olduğunu ve bu mülevves mahlûklar için lisanımızı kirlenmenin bile doğru olmadığını ifade ettiler.

Bendeniz de bunlara yalnız birtek kelime ilâve edeceğim. Türk milletinin yönüldüğü, doğrulduğu bir yol var. Bu yol bizi hakikata götürecek olan muasır medeniyeti kabul etmiştir. Onların yaşadıkları zamanla bu zamanı mukayese edecek olursak göreceksiniz ki; Mustafa Kemalın inkilâbı, bu memlekette üç şeye hücum etmiştir. Bunlada; ferdî tahakküm, resmî tahakküm. Ferdî tahakkümün yerine inzibatî hürriyeti, dinî tahakkümün yerine vicdan hürriyetini, resmî tahakkümün yerine ise devlet otoritesini koymuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*). İşte Türk intihabının manası budur.

Efendiler, çok rica ederim, artık vatansızlar diyeceğim, fakat vatansızlarda da ırkî bir hak kı vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bunları vatandan koğmuş ve kendilerini vatandaşlıktan taretmiş, bütün şerefile bütün iptihacile iftihar ettiğimiz İsmet Paşa, Lozanda imza vazederken bu yüz ellilikleri tarihin ebedî lânetine tevdi etmiştir. Şimdi bu adamların, Büyük Millet Meclisinin yönüldüğü bu nurlu yol üzerine set çekmek istemekten başka bir emelleri olabilir mi?

İşte efendiler; bu inkilâbın açtığı bu nurlu yol üzerine bu adamlar irticaa doğru gitmek isterler fakat efendiler, başta Türkün dahisi ve halâskârı, Mustafa Kemal olduğu halde bütün türk milletini temsil eden Âli Meclisimizle beraber türk milleti kemaline, irfanına ve lâyük olduğu neticeye varacaktır (*Alkışlar*).

Reis — Kifayeti müzakere tavrı vardır efendim.

YÜKSEK REİSLİĞE

Büyük milletimizin mesut talii icabı olarak dünyanın en yüksek dahisi reisimiz bulunuyor. 14 milyon türk, bu necip ve büyük reisinin cizdiği yolda yürüyor. Müzakerenin kâfi görülerek ruznameye geçilmesini ve temsil ettiğimiz türk milleti namına Meclisin alâka ve muhabbetini arz ve iblâğ etmek üzere Divanı Riyasete salâhiyet verilmesini teklif ederim.

Yozgat
Avni

Reis — Bu tavrı reye koyacağım. Kabul edenler . . . Etmeyenler . . . Tavrı müttetifikan kabul olunmuştur.

Ruznameye geçiyoruz.

2 — *Beşmîlel Parlâmentolar ticaret konferansına iştirâk edecek Âzayi Kiran hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi*

HEYETİ UMUMİYEYE

25 Mayıs 1931 tarihinde Perağda toplanacak olan Beynelmilel Parlâmentolar Konferansına Meclisi Âli namına iştirak üzere Afyon Karahisar Mebusu Ruşen Eşref ve Sivas Mebusu Neemetin Sadık Beylerin izamı, Riyaset Divanının 12 - V - 1931 tarihli ikinci inikadında tensip edilmiştir. Heyeti Umumiyeeye arz olunur.

B. M. M. Reisi
A. Kâzım

Reis — Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul olunmuştur.

3 — *İstanbul Mebusluğuna intihap olunan Salâh Cimcoz Beyin Bolu Mebusluğundan istifası*

YÜKSEK REİSLİĞE

Son intihabatta İstanbul ve Bolu Vilâyetlerinden Mebus intihap edildim. Her iki vazifeyi uhdede bulundurmamak kaınunen caiz olmadığım dan İstanbulu tercih ederek Bolu Mebusluğundan

istifamı arz ve bu münasebetle bana büyük şeref veren Bolu Vilâyeti müntehiplerine derin teşekkürlerimi ayrıca kaydederim efendim.

İstanbul Mebusu
Salâh Cimcoz

Reis — Malûmat hasıl olmuştur.

4 — *Manisa Mebusu Halil Nifli Beyin istifası*

Yüksek Reisliğe

Ahvali sıhhiyem ve hususî işlerimin kesreti vazifei teşriiyeme mani idüğinden istifamın kabulünü hürmetlerime terdifem arz ederim efendim.

4 - V - 1931

Manisa Mebusu
Halil

Reis — Malûmat hasıl olmuştur.

Ruznamede müzakere edilecek başka madde yoktur. Pazartesi günü saat on dörtte içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati: 16,55

TASHİH

1 — 17 inci sayfanın ikinci sütununda, Bolu intihap dairesindeki isimlerin arasından (Reis kabul edilmiştir) kelimeleri silinecektir.

2 — 29 uncu sayfada, reylerin neticesini gösteren başlıkta (reye iştirak etmeyenler 20) olarak tashih olunacaktır.